

CORESPONDENȚĂ, DOCUMENTE

ARTUR GOROVEI ÎN SCRISORI CĂTRE I. E. TOROUȚIU

Spre deosebire de mulți folcloriști din generația sa, Artur Gorovei (1864-1951) a publicat și literatură originală (*După dragoste*, schițe și nuvele, 1900; *Cruzimi*, 1921; *Alte vremuri. Amintiri literare*, 1930; *Zbuciumul unui suflet nou. Jurnalul unei femei*, 1938), precum și multe articole privind istoria literaturii și a culturii, cum sunt evocările lui Mihai Eminescu și Ion Creangă, pe care i-a cunoscut, articolele despre Nicolae Beldiceanu, G. Tutoveanu, Nicu Gane, V. Gh. Morțun, George Diamandy, Constantin Mille, Teodor Șerbănescu, Constantin Stamati, Titu Maiorescu, Matei Millo, Teodor Stefanelli, Al. Vlahuță, Al. Lambrior, Mihail Kogălniceanu, G. Coșbuc, Artur Stavri. A scris cinci volume de *Amintiri* (1933-1944), rămase în manuscris la Secția de Manuscrise a Bibliotecii Academiei Române. A ținut un jurnal până aproape de trecerea sa la cele veșnice, și acesta rămas în manuscris în același loc.

În anii când am fost redactor la Editura pentru Literatură (1963-1969), când intenționeam să realizez o ediție cuprinzătoare din opera sa, ediție din care, de-a lungul anilor, am publicat patru volume, am dat la dactilografiat manuscrisul celor cinci volume de amintiri. N-am reușit să le tipăresc și am predat dactilograma lor la arhiva Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” din București, cu speranța că un tânăr cercetător se va apleca asupra lor, le va colaționa cu originalul de la Biblioteca Academiei Române și le va publica, pentru că ele sunt realmente un document asupra vieții culturale și politice din zona Sucevei, și nu numai.

Cele 25 de scrisori către I. E. Torouțiu, emise între anii 1932 și 1947, relevă pasiunea lui Artur Gorovei pentru documentul literar, pentru documentul cultural.

Facem câteva precizări, pentru mai buna înțelegere a unor scrisori. În scrisoarea nr. 1 se referă la romanul său *Zbuciumul unui suflet nou*, care va apărea în 1938 la Editura Cartea Românească. În scrisoarea nr. 2 spune că *Jurnalul Junimii* nu-i inspiră încredere a fi fost scris de membrii acesteia. Și I. E. Torouțiu se îndoiește și el, în *Studii și documente literare*, că datele ar fi fost scrise de autorii

cuprinși în album, aducând ca argument că numele de familie al lui Vasile Alecsandri este scris cu *x*, iar nu cu *cs*. În scrisoarea nr. 3 Artur Gorovei scrie că, aflat la Praga, a văzut corespondența lui Î. U. Jarník cu românii. Ea avea să fie tipărită peste ani de slavistul Traian Ionescu-Nișcov. În epistola nr. 6 se referă la o scrisoare a lui A. Odobescu și la una a lui I. L. Caragiale. Au apărut amândouă în *Studii și documente literare*, vol. III. În aceeași scrisoare apare menționat „tânărul Jarník”. S-a numit Hertwig Jarník, a trăit între anii 1880 și 1939 și a fost profesor de limbi romanice la Universitatea din Brno. A știut românește, ca și tatăl său, I. U. Jarník.

În scrisoarea nr. 8 se referă la lucrarea sa *Monografia orașului Botoșani*, apărută la Fălticeni în anul 1926. Cele două epistole la care se referă în scrisoarea nr. 9 n-au apărut în volumele de documente ale lui Torouțiu. În scrisoarea nr. 11 menționează câteva scrisori semnate de C. A. Rosetti, Fundescu, Al. Beldiman. N-au fost publicate de Torouțiu. În aceeași scrisoare amintește de studiul său *Contribuție la biografia poetului Constantin Stamati*. Apăruse la București în 1931. Poeziile și prezentarea lui Theodor Șerbănescu – la care se referă în scrisoarea nr. 17 – au apărut în I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. V. „Tânărul Șerban” – din scrisoarea nr. 18 – este prozatorul Mihail Șerban, care a publicat în *Adevărul literar*, din 2 iunie 1935, articolul *Artur Gorovei*. Conferința despre Ion Creangă, menționată în aceeași scrisoare, a ținut-o la data de 15 februarie 1934. Theodor Șerbănescu, ale cărui date absolute Gorovei spune, în scrisoarea nr. 19, că nu le cunoaște, s-a născut la 29 decembrie 1839 la Tecuci și s-a stins din viață la 2 iulie 1901 la Brăila.

Scrisorile pe care le publicăm acum vădesc, cum am spus, interesul lui Artur Gorovei pentru documente literare, dar ele mai sunt interesante și pentru altceva, și anume sunt documente ale stării psihice a folcloristului și scriitorului în anii '30 ai secolului al XX-lea, pentru preocupările sale în domeniul folclorului, în scrisoarea nr. 24, spre exemplu, vorbind despre un proiectat volum de legende despre păsări (**Iordan DATCU**).

1

Folticeni, 12 august 1932

Stimate domnule Torouțiu,

Întâlnindu-mă, la Suceava, cu dl. Leca Morariu, mi-a dat, din partea dvs., vol. II, din monumentală dvs. lucrare: *Studii și documente literare*.

Vă mulțumesc, din tot sufletul, pentru atenția dvs., și vă felicit că ați dat la iveală această neprețuită bogăție de documente, care vor deschide o eră nouă pentru studiile noastre literare.

Anul trecut, pe când se aștepta apariția primului volum, a fost dl. Cardaș pe la mine, și am vorbit cu d-sa să-mi scrie, din București, după ce se va întâlni cu dvs., dacă v-ar servi o serie de scrisori adresate lui Nicu Gane de Iacob Negruzzi, Carp, Mite Kremnitz, pe care le copiasem eu din Muzeul Folticenilor, unde sunt depuse hârtiile lui Gane. Dl. Cardaș nu mi-a mai scris și am dat aceste documente d-lui Tzigara-Samurcaș, care le va publica în *Convorbiri literare*. Mai sunt, însă, vreo câteva, care mi-au scăpat din vedere și a căror copie aș putea să v-o trimit, dacă ar fi să le publicați în vreunul din volumele viitoare ale prețioasei dv. publicații.

Profit de această ocazie pentru a vă face o propunere.

Am scris un roman, cu o temă de psihologie, a unei fete care, crezând că are un suflet nou, ademenit de curentul ideilor de astăzi, se mărită cu un învățător – deputat, pe care îl crede un apostol, și astfel rupe orice relațiuni cu familia ei, din o altă clasă socială. Înșelată în visurile ei – soțul fiind un simplu farsor, un om ordinar – îl părăsește, după ce e maltrată de el revine în familia ei, dar când își dă samă că e însărcinată pentru a nu aduce în familie fructul unei greșeli, pe care nu și-o poate ierta, se sinucide.

Cred că lucrarea mea nu e dintre cele mai proaste care s-au scris în ultimul timp.

Nu ați fi dvs. dispus să editați acest volum? Eu nu am puțința să-l tipăresc pe socoteala mea, sunt om sărac.

Aștept răspunsul dvs. și vă rog să primiți salutările mele cele mai distinse,

Artur Gorovei

2

Folticeni, 22 aug[ust] [1]932

Scumpe d-le Torouțiu,

Peste câteva minute plec pentru câteva zile; de aceea vă scriu numai câteva cuvinte.

Anul trecut, când a fost dl. Cardaș pe la mine, l-am rugat să-mi scrie, după ce se va întâlni cu dv., dacă aveți nevoie de documentele de care știți și a făgăduit să-mi trimită vol. I, care trebuia să apară. Nu am primit nici răspuns, nici volum.

Accept, cu plăcere, propunerea dv. Vă voi copia, personal, toate documentele din Muzeu și aș putea să vă trimit copiile unor scrisori ce [le-a]m primit eu, de la unii intelectuali a căroră listă vă voi trimite-o. Am și 2 scrisori, adresate tatălui meu de B. Conta; sunt relative la un proces, dar sunt ale lui Conta.

Albumul Junimii nu-i un original, cum credeți, după cât îmi pare mie; îl voi examina cu atenție și în orice caz veți avea o copie. Fotografii voi face numai dacă voi avea certitudinea că datele sunt scrise de membrii *Junimii* chiar.

Peste câteva zile vă trimit manuscrisul meu și informații asupra *Albumului*.

Cu cele mai distinse salutări,

Artur Gorovei

3

Folticeni, 2 sept[embrie] 1932

Stimate domnule Torouțiu,

Vă scriu cu oarecare greutate; am fost bolnav și mă simt încă obosit. Din pricina asta nici n-am putut să intru în Muzeu, să cercetez ceea ce vă interesează.

Vă trimit scrisorile lui Maiorescu, adresate lui Nicu Gane, și două adresate mie. La prima scrisoare a lui Maiorescu, este și răspunsul lui Gane. Un bruion neiscălit. Că este scrisul lui Gane, vă confirm eu; pe Gane l-am cunoscut de aproape; el era văr primar cu

mama mea și casa în care locuiesc eu este casa în care a copilărit el și de la el am cumpărat-o.

Am copiat scrisorile acestea aidoma, cu ortografia lor. Văd că le publicați altfel; veți face cum credeți.

Vă mai trimit un număr de scrisori, ale unor persoane care au avut un rost în mișcarea noastră literară. Unele sunt din colecția mea de autografe, altele adresate direct mie. Veți face cu ele ce veți crede de cuviință.

Am o bogăție de scrisori, ce am primit de la prietenii mei zic „bogăție” pentru că sunt multe și cuprind interesante informații literare și despre mișcarea noastră de acum 30 de ani, din Iași. Nu încep să le copiez până ce nu voi avea asigurarea că le veți publica, pentru ca să nu muncesc zadarnic. Am scrisori de la Grig. I. Alexandrescu, care, sub pseudonimul Grig., a publicat nuvele interesante în *Convorbiri literare* și era apreciat de Maiorescu. Am apoi numeroase scrisori de la *Eduard Gruber*, sufletul cercului literar din Iași de prin 1888, în care atrăsesem și pe Ion Creangă; sunt în scrisorile acestea lucruri extrem de interesante.

Am o bogată corespondență cu dr. Gustav Weigand, din Leipzig și cu dr. Ioan Urban Jarník din Praga.

Cu privire la acesta, pot să vă spun că în 1928 eu am fost la Praga și văduva lui Jarník mi-a pus la dispoziție imensa corespondență a defunctului cu românii. Am răsfoit, în două zile, vreo 400 scrisori românești, unele ale frunțașilor noștri. Am copiat una de-a lui Caragiali. Pusesem la cale cu tânărul Jarník, profesor la Univ. din Brno, să mă întorc peste câțva timp la Praga, să stau până ce voi copia tot ce merită să fie cunoscut, dar n-a mai fost posibil, cu criza asta care ne bântuie, iar acuma nici atât. Este acolo un izvor bogat, care ar fi păcat să se piardă.

Vă trimit și romanul meu.

În sara de 11 sept. am să vorbesc la Radio, duminică. Am să plec de acasă sâmbătă sara; duminică pe la 7 dimineața, mi se pare, ajung la București. Dacă aș ști că vă găsesc acasă, aș veni direct la dv., ca să stăm de vorbă, și – dacă ar fi posibil – să mă odihnesc puțin, după o noapte de zbucium în tren, căci în aceeași noapte am de gând să plec înapoi.

Îmi place să vă zic: să ne vedem sănătoși și vă rog să primiți distinsesele mele salutări,

Artur Gorovei

4

Folticeni, 8 sept[embrie] [1]1932

Stimate domnule Torouțiu,

O intoxicare datorită unui cantalup, fruct pe care-l ador, mă pune în imposibilitate de a veni, duminică, la București. Îmi rezerv pe mai târziu plăcerea de a vă vedea.

Albumul „Junimii” e o simplă copie, opera unui copist. L-am copiat în întregime; are oarecari adaosuri, poate interesante. Din documentele de la Muzeu, mi-au mai rămas numai scrisorile Mitei Kremnitz. Am găsit o scrisoare a lui Nicu Gane din 1868, către tatăl său; îl anunță că se însoară. Scrisoarea asta, ca nici una de ale lui Gane, nu-i la Tzigara.

La revedere, cu toată stima,

Artur Gorovei

5

Folticeni, 16 sept[embrie] 1932

Iubite domnule Torouțiu,

Astă-noapte am sosit acasă și am găsit amândouă scrisorile Dv., la care nu știu cum să încep răspunsul. Am stat o săptămână în Cotnari, la un fiu al meu, ca să-mi fac convalescența.

Zic nu știu cum să încep răspunsul pentru că în scrisorile dv. sunt lucruri care m-au impresionat. Mai întâi prietenia și sinceritatea care transpiră din cele ce scrieți și apoi atenția binevoitoare ce-mi arătați, lucru cu care nu sunt obișnuit în localitatea unde-mi duc traiul. Pentru toate acestea nu știu cum să vă mulțămesc.

Am să profit de ospitalitatea ce-mi oferiți, pentru că mi-ați inspirat încrederea că nu vă voi plictisi. Decât să știți că la prima venire, prin octombrie, am să fiu obraznic, am să stau câteva zile. De mult vreau să cercetez un manuscris la Academie, dar de groaza de a sta la hoteluri, unde ești jupuit, nu rămâneam în București, decât de la un tren la altul. Dacă aș fi mai înstărit, nu m-ar îngrozi scumpetea hotelurilor, dar sărăcia mea mă oprește de la multe lucruri bune ce aș putea să fac – poate.

Nu știam că sunteți cumnat cu amicul meu Leca Morariu; dacă e așa, am să vă spun următoarele: eram în Cernăuți, la regretatul meu prieten, părintele Dim. Dan, care locuia în palatul Mitropoliei, unde mă găzduia. Într-o dimineță, m-am dus să văd pe dl. Leca și să fac cunoștință cu părintele Morariu. Dl. Leca nu era acasă, iar părintele făcea baie. Am stat de vorbă cu dna. Moraru și a rămas să vin după amiază. Nu mult după plecarea mea, s-a întâmplat groaznica nenorocire care m-a impresionat așa de puternic, încât în aceeași sară am plecat acasă. Îmi reproșam că n-am mai zăbovit la părintele Morariu; poate nu s-ar fi întâmplat nenorocirea.

Faptul acesta simt că face o apropiere sufletească între mine și d-na Torouțiu și familia dvs.

Și acuma să trecem la altele.

Albumul Junimii din Muzeul nostru dacă voiți, este un original, cum spuse și dl. Al. Gane. Presupun că fiecare membru mai răsărit al Junimii avea un exemplar din acest album, copiat de un slujbaș oarecare; dacă acest album ar fi fost tipărit sau reproduș în mai multe exemplare, prin vreun procedeu oarecare, ar fi fost același lucru. În nici un caz Albumul de la noi nu are datele scrise de mâna fiecărui membru, ci în întregime Albumul este de mâna scriitorului necărturar care l-a copiat. Un singur nume, ultimul din tablou, Marcu (a fost avocat în Dorohoi; l-am cunoscut personal) și-a scris numele și datele cu mâna lui. Am copiat Albumul și-l veți avea.

Acuma să-mi dați câteva lămuriri. Am copiat toate scrisorile primite de Nicu Gane, care se găsesc la noi, și mai am de copiat câteva de ale Mitei Kremnitz, care sunt în franțuzește și pe care le traduc. Lămurirea de care am nevoie este aceasta: Gane a scris și el o serie de scrisori, unele către Ștefan Albu, un prieten al meu, mort; unele către directorul Muzeului nostru, și mai multe mie și câteva mamei mele. Unde le clasificați? Le puneți în volumele Junimei pe toate, sau cele adresate mie voiți să le rezervați pentru volumul de care vorbiți? Pentru mine e același lucru în ce privește copiatul lor, eu le voi trimite pe toate, ca să le aveți la îndemână; e vorba numai de timpul la care ar trebui să le aveți.

În privința scrisorilor mele, probabil că sunt atâtea pentru un volum, cum doriți; nu știu însă dacă aș putea să dau și pe ale persoanelor cari sunt încă în viață. Și încă un lucru; cum la veți publica, adică după data lor, amestecând pe toți autorii scrisorii lor, sau după numele autorilor? Să copiez, de pildă, scrisorile lui Gane, ale lui Weigand etc., una după alta, fiecare la data respectivă.

Tot în privința scrisorilor mele, vă voi cruța munca; voi face adnotările pe care le voi ști și voi face plictisitorul indice. Ca să vedeți, vă trimit ultimul volum din *Șezătoarea* mea, un volum întreg numai *Indice*.

Sunt bucuros la dispoziția dv. pentru informațiile ce aș putea să vă dau în alăturarea adnotărilor, numai să știu și eu ceva.

În chestia romanului meu...! ...! Tare mă tem că acest „copil drag” al meu – precum îi ziceți – să nu mă compromită. Ajung 1.000 ex.; poate ar trebui scos un plus, acele care se trimit gratuit bibliotecilor, ca să rămână mia întreagă, spre îmbogățirea mea!

19 sept[embrie]

Am întrerupt scrisoarea ca să pot copia mai curând scrisorile d-nei Kremnitz, pe care le alătur.

În scrisorile d-nei Kremnitz, ca și în acele de răspuns franțuzești ale lui Gane, sunt greșeli de ortografie și de stil; la Gane mai multe și mai boacâne. Eu le-am copiat așa cum sunt scrise, și cred că am făcut bine.

În legătură cu scrisorile mele personale, dacă ar fi să se publice toate câte le-am primit eu, indiferent *de la cine ar fi* (cum ziceți dv.), cred că nu ar ajunge 10 volume, cu litera întrebuițate în *Stud. și doc.*, pentru a le tipări pe toate. Am fost un maniac, am păstrat tot ce am primit, în lunga mea viață; dacă și-ar pune cineva în gând să-mi facă biografia ar înnebuni citind miile de scrisori, clasate după autorii lor și dată. Nu știu câte mii vor fi, dar sunt multe. Am să aleg însă numai pe ale acelor persoane care au avut un rost în viața noastră culturală. Pentru istoria noastră socială, ar fi interesante multe din scrisorile ce am primit de la părinții mei, de la sora mea, de la rudele mele și de la unii prieteni; dar e vorba numai de documente *literare* și atunci se impune un triaj.

V-am trimis niște scrisori primite de mine de la persoane care nu au nici o legătură cu Junimea; ați putea să mi le restituiți, ca să le aranjez pentru volum?

Îmi vorbiți de *documente* ca despre ceva deosebit de scrisori. Ce înțelegeți prin „document”? Eu am o frumoasă colecție de documente în sensul celor publicate de dl. Iorga; cred că sunt mai mult de 1.000 bucăți. Am documente privitoare la familia mea și documente străine, începând cu veacul al XVI-lea; eu citesc lesne documentele vechi. Ați avea intenția să publicați și de acestea?

În fine, tot trebuie să viu eu în București – așa de mult mă ademenește dragostea ce-mi arătați – și atunci vom vorbi mai pe larg.

Am lăsat, pentru sfârșitul scrisorii, o veste senzațională.

Ieri am descoperit o comoară: Întreaga corespondență a lui Teodor Rosetti, sunt două lăzi cu documente. Parcă mi-i frică să nu o scap din mână. Am făgăduit proprietarului comorii să fac un triaj al documentelor, ceea ce mi-ar cere cine știe câte zile. Aceasta se va întâmpla peste cel puțin o lună, când va trebui să mă duc la țară la fericitul stăpânitor. De vor fi multe scrisori care ar trebui puse de o parte, pentru a fi copiate, și dacă va avea încredere să mi le deie acasă pentru a le copia, de voi avea nevoie de un scriitor căruia să i le dictez, voi cere ajutorul dv. bănesc, de este cu puțință, ca să-l plătesc pe scriitor. Pe mine mă cam plictisește copiatul și apoi, dictând altuia, merge mai repede. Am să găsec o dactilografă care lucrează mai curățel și măcar două ore pe zi aș întrebuința în acest scop.

Acum sfârșesc și vă zic la revedere, rugându-vă să arătați d-nei Torouțiu respectoasele mele salutări.

Artur Gorovei

Am făcut și traducerea scrisorilor d-nei Kremnitz, de aveți de făcut ceva îndreptări, rămâne la voia dv.

A.G.

6

Folticeni, 25 sept[embrie] 1932

Dragă D-le Torouțiu,

Cred că ați primit un colet poștal cu restul scrisorilor din Muzeul Folticeniilor, colecția Nicu Gane.

În legătură cu această colecție, am să vă comunic o dorință a d-lui Vasile Ciurea, directorul Muzeului. Ar dori să-i faceți o favoare: să-i dăruieți suma ce vă datorește pentru un extras din o revistă a unui articol al său asupra unor obiecte din Muzeu. Îmi mai cere să intervin la dv. să mai contribuiți la ajutorarea Muzeului, făcând vreo sută de extrase din colile cu scrisorile ce v-am trimis.

Și, în legătură cu dl. Ciurea, am să vă fac și eu o rugămintă: în introducerea ce veți scrie la vol. III, în care se vor publica scrisorile, să-l lăudați pe dl. Ciurea, directorul Liceului „Nicu Gane” din Folticeni,

harnicul și priceputul întemeietor și conducător al Muzeului etc., etc., care a binevoit să ne puie la dispoziție arhiva etc., etc.

Dl. Ciurea ține la oarecare reclamă în jurul său. Despre mine nu ar fi locul să pomeniți; copierea ar fi putut să o facă orișicine.

Acuma ceva despre scrisorile lui Urban Jarník.

Când am fost eu la Praga, în 1928, văduva lui Jarník mi-a pus la dispoziție mulțimea de scrisori, și a avut extrema amabilitate să facă, pentru mine, o listă alfabetică a persoanelor autoare ale scrisorilor, cu indicare de numărul scrisorilor închise, a cărților poștale, a cărților de vizită și a fotografiilor trimise de fiecare. Sunt în total 302 persoane, și sunt 3 scrisori a căror semnături d-na Jarník nu le-a putut citi.

Vă alăturez o copie a listei acesteia. Cred că unele nume sunt scrise cu erori de d-na Jarník; eu nu le-am controlat acolo, nu am avut timp; dvs. poate le veți descoperi. Eu urmăream, în special, scrisoarea lui Lambrior, pe care, însă, nu am găsit-o. Va fi fost rătăcită în alte plicuri.

Am copiat două din scrisori: una a lui Odobescu și alta a lui Caragiale și iată le aveți alăturate.

Din lista d-nei Jarník am omis câteva persoane, care aveau numai cărți de vizită, și numele câtorva soldați.

Dacă intenționați a-l ruga pe tânărul Jarník să vă trimită copiile scrisorilor lui tată-său, puteți să-i indicați pe care le doriți, după listă. Ca să le publicați pe toate, nu ar ajunge un volum.

Mă grăbesc să nu pierd cursa.

Pentru d-na Torouțiu toate respectele mele și dv. prietenești salutări,

Artur Gorovei

7

Folticeni, 12 oct[ombrie] 1932

Dragă domnule Torouțiu,

Și nu, și da; nu mai sunt bolnav, dar am fost. M-am intoxicat, ca un prost, cu un pește conservat; am mâncat șase inși din el și numai eu am căzut victima. Acuma sunt bine, dar nu mă îndur să plec de acasă, cât va fi senin și cald. Am o patimă: livada. Îngrijesc vreo 500 de copaci, la țară, la Bunești, o răzășie a unui băiet al meu. Am plantat eu, cu mâna mea, acum

30 de ani, primii copaci și mă uit la ei cu toată dragostea. Astăzi le-am isprăvit toaleta pentru iarnă, și mai am de complectat 63 de lipsuri.

50 de ani de activitate publicistică. Așa-i. Am început la 18 ani. Na, mi-am spus vârsta și doar aude și o cucoană că-s așa de bătrân. Sărbătorire, aici la Fălticeni? Nu. Am refuzat. Vă voi spune eu cauza. Voi primi, cu sfințenie, felicitările dv. și ale doamnei, când voi fi la dv. și aceasta va fi cea mai prețioasă răsplată pentru mine. Lăzile lui Teodor Rosetti vor veni la mine; fericitul lor proprietar mi le va încredința. E un băiet de treabă.

Ne vom vedea, la dv. acasă, puțină răbdare încă.

La revedere, cu toată dragostea,

Artur Gorovei

8

Folticeni, 14 noiembrie [1]1932

Dragă d-le Torouțiu,

Scriu tremurat, pentru că sunt încă sub impresia enervantă a unei discuții ce am avut, în mediul acesta pe care ți-l vei fi închipuind așa de liniștit.

Spița genealogică a lui Iacob Negruzzi am pus-o undeva, o văd, dar n-o găsesc. Așa am eu parte: când vreau să fiu mai ordonat, atunci văd că mă încurc mai rău.

De altfel, îmi închipui că nu poate să fie alta decât cea de la pag. 67 din lucrarea lui Octav George Lecca: *Genealogie a 100 de case din Țara Românească și Moldova*, Seria I, 1911.

Pentru monografia orașului Botoșani, pe care am tipărit-o eu, cerusem lui Negruzzi o informație despre înrudirea ce ar fi fost între el și un Negruț pe care l-am găsit locuind în Botoșani, mai acum 100 de ani. Pe atunci nu aveam cartea lui Lecca.

Eu mai caut printre hârțoagele mele și, de voi găsi documentul, îl voi trimite imediat și, de va sosi la timp, va fi utilizat!

Ionescu, din autograful lui Marian, este Sadi-Ionescu, cel de la Academie. (Cartea poștală cu data de 11 noiembrie a sosit astăzi).

În București sunt nevoit să vin, poate cât de curând.

Respectele mele doamnei și d-tale toată prietenia,

Artur Gorovei

9

Folticeni, 6 decembrie 1932
ora 12¹⁵ noaptea

Dragă domnule Torouțiu,

Credeam că în loc de a primi scrisoarea aceasta a mea voi fi avut eu plăcerea să vă strâng mâna. Gândeam să plec mâine-sară spre București. Iată însă că dl. Adrian Maniu mi-a făcut farsa; m-a anunțat că la 18 decembrie voi vorbi în fața microfonului și mi-am amânat plecarea.

Mă anunțase dl. Maniu și pe la începutul lui septembrie, când n-am putut să vii la București.

Astfel mi-am amânat plecarea peste vreo săptămână; nădăjduiesc să pot – în fine – să mă îndrumez spre dvs. pe la 14 decembrie, cel mai târziu 15, ca să fiu împreună cu dvs. câteva zile. La 20 dec. trebuie să fiu acasă, la 9 dimineață, când fiul meu Sorin, în calitatea lui de director al Casei de Credit a Agricultorilor (el e licențiat în matematici) are un apel al fiscului la administrația financiară, așa că în sara de 18, după conferință, va trebui să plec înapoi. Trei zile, însă, îmi voi putea face plăcerea să fiu cu dv. și veți avea sarcina unui musafir – nepretențios, ca un copilaș.

Am mai găsit, în Muzeul nostru, două scrisori: una a lui Vlahuță, din 1900 și alta a lui I. Maiorescu din 1864.

La prima vedere, mi s-a părut că e scrisoarea lui Tit. Maiorescu; observând-o mai bine, însă, mi s-a părut suspectă ortografia și dând mai multă atenție semnăturii, descopăr că-i un *I* și nu un *T*. În orice caz am să vă aduc cu mine această scrisoare, ca să vă dați și dv. părerea.

Cred că volumul III este încheiat și aceste două scrisori nu ar merge nici în supliment.

Vă scriu târziu, după miezul nopții. Așa mi-i obiceiul, de multă vreme. Sunt lucrător de noapte, dar mă și scol târziu dimineața. Poate am să vă stingheresc obiceiurile cu apucăturile mele.

La revedere, dragă d-le Torouțiu, și respectele mele doamnei.
Devotat,

Artur Gorovei

10

Folticeni, 21 dec[embrie] 1932

Dragă domnule Torouțiu,

Cu voia lui Dumnezeu, am scăpat din buclucul cu gripa pectorală.

Miercuri îmi făcusem bagajul pentru plecare pe joi sara și stam de vorbă cu doi tineri redactori de la o revistă din localitate; după două ceasuri de flecărie, am simțit că mi-i frig și m-am alăturat de sobă. Apoi m-au cuprins fiori de frig și m-am pus în pat. M-a zgâlțâit frigul hăt bine și apoi a început căldura: aproape 39 grade.

Am un cusur: nu prea am încredere în iscusința medicilor noștri și abia a doua sară am chemat pe un Esculap. Aspirină, chinină, ceai, sudoare, plictiseală și mângâierea servitoarei, care se uita la mine cu multă compătimire și-mi spunea, convinsă că spune un adevăr: – Aveți să muriți!

Ce vrei, dragă domnule Torouțiu, dacă sunt singur! Sorin, care stă cu mine, are treburile lui, ne vedem două minute dimineața, ne întâlnim la dejun și la masă, și uneori ne ducem, sara, împreună la cinematograful; rareori mai stă sara și el pe acasă. Servitoarea e o femeie de țară, nu știe carte, și desigur și-a închipuit că-mi face plăcerea spunându-mi că am să mor.

– Vezi, Mariță, doctorul nu mă lasă să mor – i-am zis și eu când m-am văzut în afară de primejdie.

Vorba e că n-am putut să vin la București.

Și știi pentru ce-mi pare rău? Numai pentru că mi s-a întârziat plăcerea de a strânge mâna prietenilor din str. Argentina 39, pe care încă nu-i cunosc și de care mă simt atras ca o bucațică de fier de un magnet puternic.

De acuma rămâne pe la anul viitor să ne întâlnim.

Presupun că cunoști pe prietenul meu I. Simionescu, care stă aproape de d-ta: str. Londra 9. Nevasta lui mi-i vară primară. Presupun că-l cunoști și că i-ai vorbit de romanul meu, pe care l-a anunțat la Radio, în conferința lui de la 18 decembrie.

Și à propos de roman: eu nu-s deloc negustor și totuși cartea trebuie răspândită și deci vândută. Cine știe, poate că are trecere și se găsește vreun editor pentru o nouă ediție. M-am gândit că Pavel Suru, care are în depozit cărți de ale mele, ar fi bun de treaba asta. I-am

propus să i se puie pe coperta romanului, că-i editat de el, să se ocupe cu desfacerea. I-am spus să se întâlnească cu d-ta, să vă înțelegeți, să fixați și prețul și să-i dai lui tot stocul, afară de 50 ex., pe care să mi le trimiți mie, ca să le împart pe la prieteni.

Uf! am scăpat și de grija asta!

Văzându-mă acuma teafăr, cred că sâmbătă, în ajunul Crăciunului, voi pleca la Botoșani, la fiul meu Mircea, să facem împreună sărbătorile. Am acolo un cârlig, o nepoțică de 11 ani, un drăcușor și jumătate, cred că are să-ți placă de-i vedea-o vreodată. Mă iubește, șireata, și eu îi caut în coarne.

Dacă ai avea să-mi scrii ceva la Botoșani, adresează-mi, str. Unirii nr. 1.

Și acuma te rog să primești, împreună cu prietena mea și soția d-tale, călduroase urări de fericire pentru sfintele sărbători și băgați de samă să nu vă deranjați stomacul cu prea multe turte moldovenești.

La mulți ani și să ne întâlnim sănătoși,

Artur Gorovei

11

Folticeni, 18 ian[uarie] 1933

Dragă domnule Torouțiu,

Am primit, prin dl. Ciurea, vol. III din monumentala d-tale lucrare și-ți mulțumesc foarte mult. E admirabil și acest volum, ca și precedentele, și nu sunt eu cel îndrituit să te laud; au făcut aceasta alții, mai destoinici decât mine, așa că orice aș spune eu ar fi un ecou îndepărtat al laudelor ce ți se cuvin.

Văd acuma, însă, că am făcut și o greșală. De la Nicu Gane am primit, eu personal, mai multe scrisori, am unele adresate mamei mele, care era vară primară cu el, și nu ți le-am trimis. Mai am de la unii pe cari nu i-am știut făcând parte din Junimea, ca Marian, Dan, și nu ți le-am trimis. Vor avea și acestea loc în volumele viitoare, mai ai doară încă 9 de tipărit, și cât voi mai face umbră pământului voi avea vreme să le copiez.

Decât eu mă gândesc să fac altfel.

Ai scris, în prefața volumului, că eu am scrisori care ar putea să umple zece volume. Am fost moderat, nu am voit să te înspăimânt.

Ți-am mai spus, mi se pare, că am fost un maniac și am păstrat aproape toate scrisorile ce am primit, începând din copilărie. Scrisorile acestea le pot împărți în 4 categorii: de la familie, scrisori de la persoane cu un rost în literatură, scrisori cu privire la *Șezătoarea* și scrisori politice.

Ale *Șezătorii* le-am făgăduit lui Mușlea, pentru Arhiva de Folclor din Cluj. Toate sunt lipite pe cotoare, în volume mari, aranjate după persoane și dată. Am scos dintre ele, însă, scrisorile unor personalități marcante, ca Delavrancea etc., care intră în categoria scrisorilor ca să zic așa literare. Cele pentru Cluj nu au mare interes: foștii mei colaboratori de la *Șezătoarea*, oricâte merite ar avea, nu au izbutit să treacă granița anonimilor.

Între scrisorile politice, multe sunt tot așa de anonime; am însă de ale lui Take Ionescu, Bădărău etc., care prezintă interes din punct de vedere social și mai cu samă din acel al vieții politice.

Scrisorile de la familie sunt extrem de numeroase.

Eu am fost singurul băiet la părinți, pe lângă trei surori (nici una nu mai este în viață; una dintre ele este mama lui A. Mavrodi, directorul teatrelor). Am fost dragul mamei și al tatii și din 1880, când m-am dus la Iași, la Liceul Național, am primit, de la mama și de la o soră a mea, câte o scrisoare, și uneori câte două, în fiecare săptămână. Asta a ținut câțiva ani. Apoi, când eram student la București, la Iași, aceeași avalanșă de scrisori. Sora mea, măritată la Focșani, îmi scria în fiecare săptămână și asta a durat de la 1894 până în 1932, când a murit. Scrisorile ei, puse în pachete, fac un lanț mai lung de un metru, în dulapul în care stau rânduite. Lăsând la o parte scrisorile de la neamuri, unchi, veri, vere etc., vin apoi scrisorile celor doi feciori ai mei, dintre care acele din timpul războiului sunt chiar interesante. Cel mai mare, Mircea (astăzi judecător-președinte la trib. din Botoșani), ca ofițer de rezervă în reg. 76 infanterie, a fost în tranșeele de la Turtucaia, în luptele de la Mărășești; cel al doilea, Sorin, licențiat în matematici (astăzi director la casa de credit a agricultorilor de la noi, alias șomer), ofițer de rezervă într-un regiment de obuziere, a ocupat Basarabia. El are un frumos talent de scris, pe care nu-l pune la contribuție, și am de la el admirabile scrisori, și multe, multe, din timpul liceului, a universității, a armatei.

Toate aceste scrisori nu ar putea interesa astăzi cercul din afară de mine.

Cele zise literare am să le tratez cum am făcut cu corespondența tatii, pe care am copiat-o într-un mare volum, frumos legat.

Voi copia toate scrisorile de la acei cari au un nume în literatura română și străină și le voi trimite d-tale, de vei alege dintre ele pe care vei crede că merită să fie publicate.

Și astfel vom fi mulțumiți amândoi.

Între scrisorile tale, sunt și de la câteva persoane importante. Așa C. A. Rosetti, un gazetar Fundescu, un frate al lui Matei, Al. Beldiman (*Adevărul*) etc. De vei crede, ți le voi trimite și pe acestea.

Acum să trec la altceva.

Ai intitulat colecția *Studii și documente*. Scrisorile sunt *documente*, dar care vor fi *studiile*? sau consideri ca studii notele adăugate?

Pun întrebarea asta pentru următorul motiv.

Eu am publicat în *Analele Academiei* un studiu: *Contribuție la biografia poetului Const. Stamati* și nu știam data când s-a căsătorit. Am descoperit, însă, un document în care se arată anul căsătoriei lui, și alte documente din care se constată niște înrudiri ale lui, pe care nu le-am știut. Aceste documente au loc sau nu în volumul d-tale? Ca să se știe pentru ce le public, ar fi necesare lămuriri. Sunt acestea studii?

Poate că mai am și alte documente de acest fel, relative la persoane cu un rost în literatură, cu privire la viața lor; merg acestea?

Ți-am vorbit de documentele Teodor Rosetti.

Cunoști proverbul: „Cumintele fâgăduiește și prostul trage nădejde”. Proverbul acesta îți dă explicațiile necesare, în privința lor.

Bag samă că m-am prea întins cu poveștile mele, care pot să te plictisească. Iartă și d-ta. Îți scriu așa de mult pentru că dacă nu am avut noroc să vin la București, apoi să stau de vorbă cu d-ta acuma, prin scris.

Am să te întreb ceva: cunoști pe Ionel Simionescu, profesor universitar? Ai vorbit ceva cu el despre romanul meu *Suflet nou* – te întreb, pentru că el a amintit despre acest roman într-o conferință la Radio, înainte de Crăciun. Deși mi-i bun prieten (nevasta lui mi-i vară primară), eu nu i-am spus nimic despre această lucrare a mea, după cum nu vorbesc nimănui despre ceea ce lucrez. Sunt tare curios să știu de unde și cum cunoaște el lucrarea asta, despre care a spus lucruri bune.

Și acuma e vremea să sfârșesc. Sunt ceasurile 12 noaptea; la Budapesta se execută un cvartet de Beethoven și am să-l ascult din pat, a căruia căldură mă ademenește după frigul zilei de astăzi.

Te rog transmite d-nei Torouțiu respectele mele, și d-ta primește cele mai prietenești salutări,

Artur Gorovei

12

Bunești, 24 iunie 1933

Dragă domnule Torouțiu,

Dragă domnule Torouțiu și prietene scump, oricât te-aș ști de ocupat, la vremea asta, tot ai să găsești timp să-mi scrii două cuvinte, ca răspuns la întrebarea: îți trebuiesc pentru volumul în curs de publicare scrisorile pe care le-am primit eu de la Nicu Gane? Aș avea acuma timp să le copiez și să ți le trimit, rămânând să le alegi pe acele care vei crede că au rost să fie publicate.

Cei de la Cernăuți știu că zidești o casă cu totul nouă din temelii, așa că surpriză nu are să mai fie.

Merge treaba cu casa? Pe când îmi trimiți cheia de la camera mea?

Respectuoase sărutări de mână doamnei și d-tale îmbrățișări prietenești,

Artur Gorovei

13

Folticeni, 4 dec[embrie] 1933

Dragă domnule Torouțiu,

Nu mai știm, de multă vreme, nimic unul de altul. Lucrul nu e de mirare. Avem fiecare rosturile noastre, nevoile noastre, care ni impun ele modul de viață, nu dispunem noi de noi înșine. Nu ți-am scris de luni de zile; asta nu însemnează că nu m-am gândit la dvs., că nu vorbesc despre dvs., adeseori, cu fiul meu, cu Sorin, care vă cunoaște, pe amândoi, din atâtea câte-i spun eu.

Despre mine? Puțin de povestit. Mulțămesc lui Dumnezeu, sunt încă bine, după cât mă arată înfățișarea, și trag din greu la carul greutăților. Viața mea, traiul meu retras de ceea ce se numește „politică”, – dar singurul dispensator de binefacere – mă ține departe de izvoarele inepuizabile a darurilor bugetului, sau a afacerilor rentabile, așa că, după urgia dezlănțuită de stăpâni asupra noastră, nu-i de bănuț că am cunoaște belșugul; nu belșugul, dar nici măcar indispensabilul.

Totuși, lucrez, cât mă iartă puterile, pe calea ce am apucat din tinereță și de la care nu-i chip să mă abat. Mi se pare că nu concep viața decât așa cum am dus-o până astăzi: lucrând. Și m-am pus la încercare și am văzut că și astăzi, când nu mai am mult până la 70 de ani, pot să stau la masa de lucru 12 ore neîntrerupt, fără să mă simt obosit. Îți primesc anticipat felicitările.

Și fiindcă-i vorba de lucrat, am să-ți spun următoarele.

La prietenul Kirileanu se găsește un manuscris al meu intitulat *Altădată* – amintiri literare – pe care-l ceruse editura *Adevărul*, și după un an și jumătate de așteptare s-a găsit că nu-i o lucrare de mare tiraj și nu o mai tipăresc. Nu m-am supărat. M-am gândit însă la o combinație, pe socoteala prietenului Torouțiu.

Ai avut de gând să-mi tipărești romanul. Mi-ai scris că ai avut intenția să-l pui la cules. Te-am rugat să mai aștepți. Acuma te rog să fii așa de drăguț, să-ți dai osteneala să mi-l trimeți înapoi, prin colet poștal. Renunț să-l mai văd tipărit; mă las păgubaș.

În schimb, dacă-ți mai menții bunul gând ce ai avut de a tipări un volum din ale mele, tipărește acel care-i acuma în manuscris la Kirileanu, acel intitulat *Altădată*. Ai să fii în câștig; e mai mic, mult mai mic decât romanul. Pe mine m-ar mulțami mai mult să-l văd tipărit pe acesta, pentru care nu am veleități de mare tiraj. L-am rugat pe Kirileanu chiar să-ți aducă manuscrisul, pe care cred că-l și ai pe birou.

Dacă te hotărăști să faci acest sacrificiu, te rog să fac și eu o corectură.

Acuma am făcut pozna, și mă tem – ca un copil, să nu fac o greșală stăruind să tipăresc acest volum.

Auzisem că d-na Torouțiu nu a fost tocmai bine.

Cum se află acuma?

În octombrie am fost la Cernăuți, dar nu am avut norocul să pot da ochii cu dl. Leca.

Te rog arată doamnei respectuoase sărutări de mâini din parte-mi și primește cele mai prietenești salutări de la devotatul,

Artur Gorovei

14

Folticeni, 10 decembrie 1933

Dragă domnule Torouțiu,

Ascultă, te rog, o minunăție.

În ziua de 8 decemvr., Sorin îmi spune că o domnișoară (profesoară) l-a întrebat dacă nu am primit eu o scrisoare cu multe laude. Punea întrebarea asta pentru că în noaptea de 7 spre 8 a avut un vis pe care ea îl explică așa.

În dimineața de 9 am primit scrisoarea pe care ai alcătuit-o în ziua de 7, când cu visul de peste noapte al domnișoarei și în care îmi faci atâtea laude, că m-ai toropit.

Visul domnișoarei s-a realizat.

Vrei să știi ce-a visat? La început nu voia să spuie, la urmă, însă, a cedat. A visat că pe trotuarul din fața casei mele mă plimbam, ca prietin, cu Regele Carol I, Regele Ferdinand și cu o escortă de mulți generali, vis pe care și l-a explicat cum ți-am spus mai sus.

Asta-i minunăția, și acum răspunsul la scrisoare.

Te rog să mă crezi că nu mi-a trecut prin minte să ating memoria lui Marian și-ți mărturisesc că nu sunt dumerit care să fie pasajele din articolul meu din care să transpire așa ceva. Să fie cele ce spun despre manuscrisul *Botanicii*? Atunci vinovat ar fi frățiorul Leca, pentru că într-un număr ceva mai vechi din *Făt-Frumos* (poate din *Junimea literară*) a spus lucrurile acestea, din ceea ce știa dintr-o convorbire cu mine. Dacă le-a scris el, bucovineanul, cum dracu să fi bănuț eu că aceste reportaje ar fi o jignire a memoriei unui om pe care-l stimez și acuma, ca și în timpul vieții lui.

Dar ai dreptate. Lumea care ar citi eventual volumul nu ar fi datoare să știe ce a scris Leca Morariu, într-o notiță care poate să scape din vederea oricui și nici nu are să facă o legătură între notițele lui și scrisul meu. Acuma, însă, pentru mine este suficient ca Torouțiu să interpreteze astfel cele ce scriu eu, pentru ca să renunț la zugerăvirea ce am făcut – fără vreo intenție de a micșora pe om – și să caut să înlătur ceea ce ar părea jignitor.

De aceea, te rog, trimite-mi foile din manuscris, cu articolul respectiv, ca să-l refac. Asta nu te-ar împiedica să începi culegerea volumului, dacă ai intenția să-l tipărești curând, rămânând să pui lucrarea

refăcută mai spre finele volumului, întrucât aranjarea capitolelor nu-i făcută după vreo normă care ar suferi schimbarea ordinii.

Acuma vin la roman.

Nu. De Cartea Românească nu a fost vorba să-l editeze. Nici nu i l-am trimis, nici nu i-am făcut propunere. La Cart. Rom. am prieten pe dl. profesor I. Simionescu, a căruia nevastă mi-i vară primară. Cu dâșii sunt în foarte bune relații, dar fiindcă am abuzat destul de prietenia lui, în astfel de chestiuni, tocmai de aceea am evitat și evit de a mă adresa lui.

Eu nu-mi repudiez lucrarea și am să-ți spun sincer de ce ți-am cerut manuscrisul. Am trimis un al doilea exemplar pe care l-am avut, la o altă editură, care, dacă-l va accepta, ar putea să-mi plătească o sumă de bani, de care am mare nevoie, și pe care nu aș putea să o realizez dacă mi-ai tipări romanul, cu stocul căruia aș sta încurcat, fiindcă n-am nici un pic de talent, de simț practic negustoresc, ca să-l desfac.

De la editura aceasta nu voi putea să am rezultatul până spre primăvară și dacă te proțăpești, vrei să-l tipărești în ciuda tuturor editorilor recalcitranți, fă ce vrei cu el, dacă-ți voi da de știre că m-am împotmolit și la încercarea aceasta. Îmi scrii că l-ai tipări la vară; până atunci cred că se va lămuri chestia.

Deci în rezumat; trimite-mi foile cu Marian și îngăduie cu romanul până pe după Paști, dacă nu mă ia dracul până atunci.

Când vin la București?... Dumnezeu știe. Nu că nu mi-ar fi dor de dvs. și de prietenul meu Kirileanu, și n-aș vrea să mai văd și pe alții, dar... m-am sfădit cu finanțele, trag mâța de coadă și scârțâie rău căruța. Înghit și eu în sec și tac și vreu să-mi fac voie bună.

Asta-i.

Și acuma sfârșesc și vă rog pe amândoi, și eu și Sorin, să primiți din partea noastră cele mai sincere salutări prietenești și urări de sănătate, de spor și voie bună,

Artur Gorovei-Bubu

11 decembrie

Astăzi dimineață am mai primit o scrisoare cu alte laude, de la un prieten din Viena, cu privire la volumul de descântece.

15

Folticeni, 14 martie 1934

Dragă domnule Torouțiu,

Senzațional!, am pus mâna pe patru scrisori ale lui Teodor Șerbănescu, una din 1876 și trei din 1877, scrise din fața Plevnei, când el era căpitan.

Le poți pune în volumul care era gata? Mai ai în preparație un volum al Junimii?

Răspunde urgent.

Cu dragoste,

Artur Gorovei

16

20 martie 1934

M-a prins nebuneala!... Nu 4 scrisori de ale lui Șerbănescu vă trimit, ci 32 (treizeci și două), pe care le-am descoperit.

Sunt o minune! Un întreg roman de dragoste a unui soț pentru soția lui.

Încă 2-3 zile [de] așteptare și manuscrisul sosește în București.

Ura!... Senzațional!

Cu toată dragostea,

Artur Gorovei

17

Folticeni, 27 martie 1934

Dragă prietene Torouțiu,

Iată manuscrisul lui Șerbănescu. Ai aici 53 de scrisori, – dacă le-am numărat eu bine –; primele patru, în franțuzește, le-am tradus și am făcut și niște note la ele, dacă vei crede că merg. Am dat și câteva amănunte necunoscute din viața lui Șerbănescu.

Scrisorile către soția lui sunt, pentru mine, o enigmă: cuprind ele adevăratele lui sentimente? Este posibilă o asemenea dragoste, care să

dureze nealterată, de la 1879 până la 1901? Eu, care cunosc și alte detalii din viața lui Ș., care știu despre o dragoste a lui, în afară de căminul conjugal, mă îndoiesc. Când ne vom mai întâlni, îți voi povesti o aventură a lui.

D-na Verdeanu, fiica lui Ș., a copiat ea singură scrisorile către mama ei, așa că vei avea de furcă la corecturi pentru ortografie.

Cred că ar trebui să-i scrii d-nei Laetiția Verdeanu, să-i mulțamești.

În privința scrisorilor lui Eminescu, nu am făcut încă nimic. Nu vreau să tratez cu d-na Gruber-Micle prin scrisori; sunt lucruri care trebuiesc vorbite. Trebuie să mă duc la Iași, să stau la sfat cu ea. Aștept să mai adun ceva fonduri, ca să am de cheltuit cu drumul, și mă voi duce.

Sărutări de mâini doamnei și primește cele mai prietenești salutări.

Artur Gorovei

18

Folticeni, 4 iunie 1935

Dragă domnule Torouțiu, îmi pare rău că, din pricina mea – dar fără vinovăția mea – ai o mică neplăcere: un cunoscut te bănuiește că ai fi tipul de care vorbește tânărul Șerban, în articolul din *Adevărul literar*, că m-a amăgit, ca pe un copil, că vrea să editeze defuncta mea *Șezătoarea*.

Am vorbit noi despre această propunere într-o seară, când aveai și pe Kirileanu la masă. Domnul acesta răspunde la numele de H. Fischer-Galați, proprietarul atelierului „Tiparnița”, în str. Dr. Istrati, 10.

El s-a oferit să tipărească revista, pe socoteala lui și să figureze și numele lui pe copertă; convenisem să-l trec ca „editor”. I-am trimis manuscris, pentru 32 pagini. Între altele, conferința ce am ținut, la Fundația Carol, despre Ion Creangă; un obicei prost al meu: nu păstrez ciornele, și [de] cele de mai multe ori eu scriu fără bruion. (sic) Conferința mea nu are vreo copie și cu toate cererile ce am făcut acestui domn Fischer, nu vrea să-mi restituie manuscrisele ce a primit. Și sunt oameni cari au avut încredere în mine, mi-au trimis caiete întregi cu material de folclor, din care părți întregi sunt la „mărinimosul” editor și le reține și nu pot să le dezrobesc.

Acesta este omul; dacă ai nevoie să te aperi de vreo învinuire, în chestia aceasta, slobod ești să utilizezi răspunsul meu cum vei voi.

Nedumerit sunt asupra chestiunii pentru care ai vrea să vin în București. Interesele avocațiale pe care le ai, sunt atâția jurisconșulți acolo care le-ar putea satisface; poate e chestie și de sinceritate prietenească și atunci se schimbă vorba.

Dacă vei avea nevoie de mine, aș putea să vin, chiar săptămâna aceasta; voi aranja cu un coleg să mă înlocuiască în niște mici afaceri, iar dacă ar fi să plec vineri noaptea, aș putea beneficia și de reducerea de 75 %, dacă luni aș fi liber să plec înapoi spre casă. Avem un tren care pleacă de aici la 12 noaptea și ajunge în București la 9 dimineață; acesta ar fi trenul potrivit pentru a beneficia de reducerea de 75 %, dacă prezența mea nu ți-ar fi necesară înainte de ziua de sâmbătă. Rămâne să aranjezi cum îți va cere interesul.

Eu am fost bolnav; m-am intoxicat cu niște carne stricată și m-a dat în gălbinare, care însă a dispărut în câteva zile; postesc însă și acuma, mănânc numai lapte – sub orice formă –, și mi se permit și macaroane.

Boala m-a întrerupt de la niște lucrări începute și mă lipsește de plăcerile primăverii.

Respectele mele doamnei. Dacă poate face corecturi, însemnează că e mai bine cu sănătatea și mă bucur.

Din partea mea și a lui Sorin, toată dragostea și prietenia,

Artur Gorovei

19

Folticeni, 3 sept[embrie] 1935

Scumpe domnule Torouțiu,

În toate cărțile [pe] care le am, găsesc că Șerbănescu a murit în 1901, fără a se indica luna și ziua. D-na Verdeanu lipsește de acasă și va veni pe la finele luni, așa că-mi este cu neputință să vă dau aceste date.

Sunt sănătos și, ca omul nevoiaș, stau acasă. Toate visurile și dorințele mele s-au spulberat, aștept și eu ceasul din urmă.

Respectuoase sărutări de mână doamnei și vă salut cu toată prietenia,

Artur Gorovei

20

Folticeni, 4 febr[uarie] 1936

Scumpe domnule Torouțiu,

Am primit pachetul cu volumele și au ajuns fiecare în stăpânirea celor meniți să le capete.

Din partea mea, te rog să primești cele mai călduroase mulțămiri, dar... să nu te superi că am să te dojenesc puțin, ca un moșneag ce sunt, și prin urmare și măcar oleacă de cicălitor: prea mult vorbești despre mine, prea mă lauzi, și cu aceasta desigur că-mi crezi antipatii, dacă nu chiar dușmani. Eu sunt obișnuit să trăiesc în afară de zgomotul ce fac, în jurul lor, intelectualii; citesc uneori niște laude ce mi se aduc – bunăoară în *Adevărul literar* – și te rog să mă crezi că nu-mi fac nici o satisfacție, pentru că eu nu-mi recunosc meritele ce mi se atribuie.

Și acuma să trec la altceva.

Bănuiesc să pot descoperi niște scrisori de ale lui Maiorescu, și, desigur, le-ai utiliza în volumul VI.

Iată ce este: un bun prieten al meu, Grig. I. Alexandrescu, a fost membru al Junimii. În tabloul din 1835 nu figurează; tabloul a fost alcătuit la Iași, pe când Alexandrescu nu se manifestase încă în literatură, cu schițe din *Convorbiri literare*, pe care le iscălea Grig. El este autorul Introducerii din primul volum Creangă, editat la Iași, și a fost unul din intimii lui Creangă.

Nu se poate ca Grig să nu fi avut scrisori de la Maiorescu și presupun că, după moartea lui Grig, soția lui le va fi păstrat.

Chestia este s-o descopăr pe văduvă.

Grig a murit în Focșani, unde profesa avocatura, după ce ieșise din președenția tribunalului. Nu știu unde s-ar fi aflând acuma văduva – dacă mai este văduvă. Ar trebui să fac cercetări, întâi la Focșani și apoi la Iași, de unde era soția lui Grig fata negustorului Neculai Ioan. Când voi putea să mă duc în aceste locuri, voi cerceta.

Am însă o serie de scrisori ce am primit de la Grig. Nu le-am mai citit de mult; știu însă [că] una din ele este relativă la un articol despre Creangă, pe care Grig, mi l-a trimis pentru un număr festiv al *Șezătorii* mele, articol pe care l-a publicat și în *Convorbiri*, și după cât îmi aduc aminte, în scrisoarea aceasta îmi vorbește despre Maiorescu, pentru a se scuza de încurcătura ce făcuse.

Dacă ai avea nevoie de aceste scrisori, poate să le pui în vol. VI, așa putea să ți le trimit gata copiate, ca să-ți ușurez munca.

Ai să-mi scrii cum vei chibzui.

Despre mine nu am ce să-ți spun. Necazuri destule, măcar că trăiesc într-un cerc așa de strâmt, și mulțumesc lui Dumnezeu că mă simt sănătos. Muncesc și caut să întrebuițez fiecare clipă a vieții, cât îmi va fi dat să mai încurc și eu lumea.

L-ai aranjat bine pe dl. Arghezi. Ai fost prea îngăduitor cu omul acesta. Îți mărturisesc că unde văd iscălitura lui întorc foaia, pentru că nu citesc nimic din miorlăiturile lui; mi-a produs greață prima bucată ce am cetit scrisă de el, acum câțiva ani, greață reală, care persistă și acuma, când îmi amintesc scena din altarul unei biserici descrisă de el.

Te las; îți pierd timpul cu prostiile mele, și-l poți întrebuița mai bine.

Respectuoase sărutări de mână doamnei, despre care aş dori să aud că merge bine cu sănătatea.

Dragă domnule Torouțiu, te doresc și-ți trimit cele mai prietenești salutări și urări de sănătate și spor la muncă.

Artur Gorovei

21

Botoșani, 30 aprilie [1]1936

Dragă prietene Torouțiu,

Scrisorile pe care le-am primit de la Grig I. Alexandrescu, și pe care am făgăduit să le ai, pentru viitorul volum al „Junimii”, le-am scris frumos, la mașină, dar nu le pot încă trimite, fiindcă vreau să le completez cu niște note, care așteaptă încă niște informații ce întârzie.

Trebuie să cunosc data exactă a morții lui și să dau de urma băietului ce i-a rămas, la care s-ar putea să găsesc scrisori de ale lui Maiorescu, de care pomenește Grig. Am scrisorile către mine.

Am scris cuiva la Focșani – unde și-a trăit Grig ultimii ani – dar au am nici un răspuns. Va trebui să mă duc eu acolo, când voi fi mai înlesnit.

O rugămintă: ai un manuscris de la mine, *Altădată*. Am găsit un editor, din întâmplare. Te rog trimite-mi fițuicile; nu ți le-aș cere, dar sunt capitole întregi de pe care nu am nici o copie, le-am scris de-a dreptul, pentru tipar.

Nu mă mulțumesc însă numai cu atâta:

Mi-ai scris odată că nu ești mulțumit cu unele aprecieri ce am făcut despre Marian; te rog, și insist, să-mi indici pasajele pe care le consideri jignitoare pentru amintirea marelui meu prieten, pe care niciodată nu m-am gândit să-l micșorez sau să-i știrbesc din stima ce am pentru el; n-aș vrea să aibă și alții aceeași impresie ce ți-au făcut șirurile mele, și voi reface pasajele buclucașe.

Mi-i dor să vă văd, dar sunt așa de grele vremurile!

Respectoase sărutări de mână doamnei și primește cele mai afectuoase salutări prietenești,

Artur Gorovei

22

Folticeni, 4 iunie 1936

Dragă domnule Torouțiu,

Trimit, copiate la mașină, cele 14 scrisori ce am primit eu de la Grigore I. Alexandrescu, și câteva note despre unele date pe care le cunosc.

Nu știu mai multe informații despre viața prietenului meu din tinerețe; nu știu bine nici în ce an a murit; sper însă că voi afla și aceasta, și, până ce va fi să publicați materialul acesta, vă voi completa informația.

În scrisoarea de acum câteva săptămâni în urmă vă rugam să-mi trimeteți foile mele ce sunt la dvs. cu titlul *Altădată*; avem nevoie de ele, pentru că sper că am găsit un editor și nu aș voi să pierd ocazia.

Vă mai rugam un lucru: mi-ați scris cândva că nu sunteți de părere că ar trebui să rămâie, așa cum sunt scrise, unele aprecieri despre Sim. Marian; în scrisoarea trecută vă rugam să-mi indicați care anume pasaje vă nemulțumesc și din ce motive, pentru ca să le pot preface, fiindcă țin foarte mult la aprecierea dv.

Faptul că nu mi-ați răspuns până acuma mă face să bănuiesc că nu ați primit scrisoarea mea; alte două persoane din București de la care aștept răspunsul, nu dau nici un semn de viață și aș avea dreptul să cred că mi s-au rătăcit o seria de scrisori ce am expediat.

Respectuoase sărutări de mână doamnei, iar pentru dv. cele mai prietenești salutări,

Artur Gorovei

23

Folticeni, 17.XI.[19]41

Stimate domule Torouțiu,

Presupun că nu ați primit cele două scrisori ce v-am trimis, deoarece nu am primit nici un răspuns la rugămintea ce v-am făcut.

În 1939 – mi se pare – sau la începutul lui 1940, Aurel G. Stino v-a trimes, pentru *Convorbiri literare*, un articol al meu, intitulat *Dr. Gustav Weigand*, pe care nu l-ați publicat.

Presupunând că nu l-ați aruncat, ca netrebnic, vă rog să binevoiți a mi-l restitui, urmând să-l public în altă revistă. Ar trebui să-l refac, articolul, dacă nu mi l-ați restitui, și vă rog să mă scutiți de această muncă.

Primiți, vă rog, cele mai călduroase salutări.

Artur Gorovei

24

Folticeni, 16 noiembr[ie] 1946

Dragă domnule Torouțiu,

Mă gândesc la o ediție a unei cărți pentru copii, care s-ar vinde cu ocazia Crăciunului și Anului Nou, dacă ai vrea să o editezi. În *Gazeta Cooperatorului* – am publicat o serie de legende ale păsărilor, pe care dl. Murnu le-a ilustrat admirabil. Am șase dintre ele și cred că-i tot ce am publicat, anume:

An VI – nr. 7-8: *Proverbele lui moș Gheorghe*

An VII – nr. 1-4: *Privighetoarea*

An VII – nr. 5-6: *Legenda Ciocănitorei*

An VII – nr. 9-10: *Uliul*

An VIII – nr. 3-4: *Legenda Cucului*

An VIII – nr. 7-8: *Legenda Ciocârliei*

Clișeele ilustrațiilor trebuie să fie ori la administrația revistei, ori la tipog. *Lupta* (str. Gral. Budișteanu 8), de unde dl. Murnu (desigur părtaș la editură) ar putea să ceară, și nu ar mai fi cheltuieli cu facerea

lor. S-au mai tipărit la *Frăția Românească* și la *Curentul*. Ar fi numai câteva pagini, tipărite cu litere groase, pe hârtie groasă, și în câteva zile ar fi gata tipărite.

Ce zici? Vorbește cu dl. Murnu.
Sincere salutări,

Artur Gorovei

25

Folticeni, 7 martie [19]47

Iubite maestre, ca răspuns la scrisoarea dv., cu privire la chestia manuscrisului meu, ce ați primit de la dl. General Rosetti, nu pot să vă răspund decât că sunteți singurul în măsură de a hotărî ceea ce veți crede de cuviință. Mie mi-ar plăcea să rămâie pentru un viitor volum din *Studii și documente*, și dacă voi mai găsi ceva, care să poată însoți aceste scrisori pe care le aveți, îmi voi face plăcerea să vi le trimit.

Doresc să aflu vești bune despre familia dvs. și dacă în luna mai voi veni la București, îmi voi face plăcerea să vin să vă văd.

Respectuoase sărutări de mână doamnei.
Cu cele mai bune sentimente de prietenie,

Artur Gorovei

Ce știți despre prietenul Leca? Unde este?